

Läs - och skrivsvårigheter - Logopediska riktlinjer

Bakgrund

Läs- och skrivsvårigheter är ett övergripande begrepp som innefattar allt som rör begränsningar när det gäller att läsa och skriva. Det kan finnas olika orsaker till läs- och skrivsvårigheter, till exempel generella språkliga svårigheter, nedsatt syn och hörsel, koncentrationssvårigheter, sen mognad eller andra begåvningsfaktorer, för lite övning, eller andra faktorer i arv och miljö. En del av dessa kan man komma till rätta med genom rätt insatt stöd. Andra är svårare att påverka. Bland de personer som har läs- och skrivsvårigheter utgör dyslexi, det vill säga *specifika* läs- och skrivsvårigheter, bara en liten del. Dyslexi innebär svårigheter att läsa och skriva, oftast till följd av fonologiska svårigheter, där svårigheterna kvarstår trots tillräcklig lästräning och läserfarenhet. Fonologisk förmåga handlar om att uppmärksamma och bearbeta de ljud som finns i vårt tal och i vår skrift. En bristande fonologisk förmåga ger upphov till svårigheter att snabbt läsa ut (avkoda) ord. Personer med dyslexi uppnår inte en snabb, automatiserad avkodning vilket ofta leder till en långsam läshastighet. Till följd av detta kan läsförståelsen också bli nedsatt. Även stavningssvårigheter är vanligt förekommande.

Dyslexin är inte övergående även om den med tiden kan förändras. I vuxen ålder kan läsningen ha nått en acceptabel nivå men ofta kvarstår stavningssvårigheter och fonologiska problem. Negativa upplevelser av läs- och skrivsvårigheterna, både under skoltiden och arbetslivet, riskerar att påverka personens självförtroende och kan även ge emotionella problem. Vanligen anges en förekomst av dyslexi till 5-8 % av befolkningen. Det är inte ovanligt att dyslexi går igen i släkten.

Indikationer för utredning

Vuxna och gymnasieungdomar i behov av utredning kan kontakta logoped utan krav på remiss från annan vårdgivare.

- Låg läshastighet och/eller osäker avkodning
- Svårigheter att förstå eller minnas det man läst
- Svårigheter med stavning
- Generella språkliga svårigheter utöver svårigheter med läsning och skrivning, till exempel språkförståelse, ordförråd med mera.

I grundskolan görs läs- och skrivkartläggning i första hand av speciallärare med inriktning ”språk, läs och skriv” och i andra hand av specialpedagog med den kompetensen. Elever som uppvisar mer generella språkliga svårigheter, eventuellt i kombination med läs- och skrivsvårigheter, kan remitteras till logoped för språkutredning genom elevhälsan.

Utredning

Logopeden utreder läs- och skrivförmågan samt övergripande språkliga funktioner. På funktionsnivå utreds avkodning, läshastighet, läsförståelse, stavningsförmåga, fonologisk förmåga, hörförståelse och ordförråd m.m. Vidare undersöks läsvanor, läsintresse, omgivningsstöd och egna strategier för läsning och skrivning.

Indikationer för behandlingsåtgärder

Konstaterade läs- och skrivsvårigheter vilka påverkar personens dagliga livsföring.

Behandlingsåtgärder

Logopeden ger förslag på åtgärder i form av kompensatoriska strategier och hjälpmedel, till exempel lämpliga appar till telefon och läsplatta. Logopeden kan vid behov förskriva datorprogram med talsyntes och rättstavningsfunktion. Hjälpmedel för att klara skolarbete under grundskola och gymnasietid ses som pedagogiska hjälpmedel och ska bekostas av skolhuvudmannen. Personer som studerar på universitet kan få ett hjälpmedel förskrivet från logoped att använda i hemmet och skolan.

Logopeden informerar om resultatet från utredningen vilket även sammanställs i ett skriftligt utlåtande vid behov. Efter utredning utfärdas vid behov särskilda intyg till Högskoleverket eller Trafikverket för möjlighet till förlängd skrivtid eller muntligt prov.

Om hjälpmedel förskrivits följs detta upp av logopeden.

Referenser

1. Høien, T., & Lundberg, I. (2013). *Dyslexi – från teori till praktik*. Natur&Kultur.
2. Samuelsson, S. (2001). *Läs- och skrivsvårigheter: Inte bara dyslexi*.
3. Specialpedagogiska skolmyndigheten
4. Myrberg, M. (2007). *Dyslexi- en kunskapsöversikt*. Stockholm: Vetenskapsrådet.